

जाहिरातींचे दर.

सालील पत्र्यावर चोक्रशी
करावी.व्यवस्थापक, अर्थ,
'दुर्गाधिवास' पुणे २.

अर्थ

वर्गणीचे दर.

वार्षिक वर्गणी

रु. ४

(रुपाल इंग्लिश माफ)

किरकोळ अंकास

एक आणा.

'अर्थ' वचन प्रचारा' प्रति कौटिल्या अर्थमूलो धर्मेकामाविति ।

—कौटिलीय अर्थशास्त्र

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे

वर्ष ८

पुणे, बुधवार, तारीख २३ सप्टेंबर १९४२

अंक ३८

विमेदार नि हवाई हल्ला

शत्रु राष्ट्राकडून हवाई हल्ला अगर तत्सम उपद्रव यापासून विन-
लढाऊ नागरिकांच्या जीविताला होणाऱ्या धोक्याचा समावेश विमा
पॅलिंसीच्या अटींत होतो काय व त्यासाठी जादा प्रिमिअम भरावा
लागेल काय ! असा प्रश्न साहजिकच नागरिकांमध्ये वर्चिला
जात आहे.

ट्रस्ट ऑफ इंडिया

विमा कंपनीच्या

विमा पॅलिंसीमध्ये हवाई हल्ल्यामुळे जीविताला
होणाऱ्या अपायाचा अंतर्भाव होतो त्याकरिता
जादा प्रिमिअम नाही.

तरी विलंब न लावतां—

तुमचा नि तुमच्या आत्तेष्टांचा विमा

ट्रस्ट ऑफ इंडिया

विमा कंपनीतच उतरा.

अध्यक्ष:—श्रीमंत सरदार जगन्नाथ महाराज पंडित
माहितीपत्रकें विनामूल्य पाठवूं

ट्रस्ट ऑफ इंडिया विमा कं. लि. } वि. ह. वेशमुख, बी. ए.
लक्ष्मी रोड, पुणे २ } जनरल मॅनेजर

महायुद्ध दारुशी आलें

परदेशी औषधें

डुर्मिळ व महाग झालीं

पण

भिण्याचें कारण नाही !!!

— कारण —

आयुर्वेद रसशाळा पुणे लि०

या देशी औषधांच्या प्रसिद्ध कारखान्यांनं
तयार केलेलीं

- रक्तवर्धक, ● उपनाह,
- बालजिवन, ● कॅल्सीप्राल

इत्यादि पेटंट, स्टॅट्ट व लोकप्रिय औषधें सात्रां पटल्यामुळे

★ डॉक्टर्सहि वापरूं लागले आहेत. ★

दरसाल विनचूक नफा वाटणाऱ्या ह्या कंपनीचे
शेअर्स व औषधें मागवा.

आयुर्वेद रसशाळा पुणे लि०

मुख्य दुकान गणपति चौक, लक्ष्मीरोड, पुणे २.

महायुद्धाची जाणीव ! कपड्यांच्या खर्चात काटकसर करा. एक वेळ येऊन
स्वतःची खात्री करा व पैशाचा मोबदला घ्या.

बंबाचे
माडीवर

महिद्रकर ब्रदर्स

तयार कपड्यांचे व्यापारी

बुधवार
चौक,
पुणे

विविध माहिती

हेवाबाद संस्थानांतील लिमिटेड कंपन्या

गेल्या वर्षी निजाम राज्यांत एकूण १३ नव्या कंपन्या स्थापन झाल्या, त्यापैकी २ बँकिंगच्या व १ विम्याची होती. वर्षाअखेर ७७ कंपन्या चालू होत्या.

ट्रेझरी बिलांवर ९ आ. १० पै ध्याजाचा दर

रिझर्व्ह बँकेने गेल्या आठवड्यांत हिंदुस्थान सरकारची ६ कोटि रुपयांची ट्रेझरी बिले विकली, त्यावर ध्याजाचा सरासरी दर द. सा. द. शे. ९ आ. १० पै इतका पडला.

इटलीतील गिरण्या

कच्च्या मालाचा तुटवडा पडल्याकारणाने, ज्या गिरण्या स्वतःस लागणारी वीज स्वतःच तयार करतात त्या वगळून बाकीच्या कपास कापडाच्या गिरण्या डिसेंबर, जानेवारी व फेब्रुवारी ह्या महिन्यांत बंद ठेवण्यांत येणार आहेत. बंद पडलेल्या गिरण्यांतील कामगारांस शेतांवर काम दिले जाईल.

सैनिकांचा गणवेश

ऑस्ट्रेलियाच्या युद्धमंत्रिमंडळाने आपल्या सैनिकांसाठी अधिक रुचाबदार गणवेश योजण्याचे ठरविले आहे. अमेरिकन सैनिकांच्या उत्कृष्ट गणवेशाचा सर्वत्र खोलखाल झाला आहे, त्याचाच हा परिणाम आहे. सैन्याची शिस्त व कणस्तरपणा चांगल्या गणवेशावर अवलंबून असतो, असा अनुभव आहे.

युरोपियन कुटुंबांस सरकारी मदत

पूर्व आशियांतील शत्रूने जिंकलेल्या देशांमध्ये जे युरोपियन ब्रिटिश नागरिक अडकून पडले आहेत अशांच्या हिंदुस्थानांतील कुटुंबांसाठी आर्थिक सहाय करण्याचा हिंदुस्थान सरकारचा विचार आहे. जी कुटुंबे अथवा नातलग असहाय असतील, अशांना परतफेडीच्या अटीवर मदत करण्याचे सरकारने ठरविले आहे.

व्हिक्टोरिया क्रॉस

गेल्या महायुद्धाचे ५२ महिन्यांत एकूण ६३३ लोकांना व्हिक्टोरिया क्रॉस मिळाले. चालू युद्धाच्या पहिल्या ३२ महिन्यांत त्यांची संख्या फक्त ३३ भरली. गेल्या युद्धांत दर आठवड्यास ३ व्हिक्टोरिया क्रॉस अशी सरासरी पडली; चालू युद्धांत ती महिन्यास १ अशी पडते.

विद्युत्पुरवठ्यावर नियंत्रण

तेलावर चालणाऱ्या इंजिनांचे सहायाने मुंबई प्रांतांतील ज्या वीज कंपन्या वीज तयार करतात, त्यांच्या विद्युत्पुरवठ्याच्या वेळी नियंत्रित कराव्या लागल्या आहेत.

मुंबई शहराचे एक कोटीचे कर्ज

मुंबई शहराच्या नागरिकांना स्वस्त धान्याचा पुरवठा करण्यासाठी कॉर्पोरेशनने एक कोटि रुपयांचे कर्ज काढण्याची सरकारकडे परवानगी मागितली, ती आली आहे. कर्ज उभारण्याची योजना आसण्याचे काम कॉर्पोरेशनने म्युनिसिपल कमिशनरकडे सोपविले आहे.

जनरल अँड्रुअरन्स सोसायटी, लि. अजमीर

वरील विमा कंपनीने १९४१ साली ६८ लक्ष, ६८ हजार रुपयांचे काम पुरे केले.

तांदळाचे दर एकरी उत्पादन

हिंदुस्थानाचा तांदळाचे उत्पादनांत सबंद जगात दुसरा अनुक्रम लागतो, तरी त्यास तांदूळ आयात करावा लागतो. १९३७-३८ मध्ये हिंदुस्थानाने २,५०,००० टन तांदूळ बाहेर घाडला व १३,९८,००० टन तांदूळाची आयात केली. उत्पादन २ कोटि, ९५३ लक्ष टन झाले. हिंदुस्थानांत दर एकरी उत्पादन वाढविण्यास पुष्कळच वाव आहे. हिंदुस्थानांत त्याची सरासरी ७३१ पौंड पडते. अमेरिका, जपान, इजिप्त व इटली येथे ती अनुक्रमे १,४८१, २,३०७, २,०७९ व ३,००० पौंड आहे.

पाचोरा जामनेर रेल्वे कं. लि.

वरील कंपनीस मार्च, १९४२ अखेर संपलेल्या वर्षी ९७,४३३ रुपये नफा झाला. भागीदारांस ४३% (कर त्यांतून वजा करावयाचा) डिव्हिडंड मिळाले.

दौंड-बारामती रेल्वे कं. लि.

वरील कंपनीस मार्च, १९४२ अखेर संपलेल्या वर्षी ५१,०२७ रुपये नफा झाला. भागीदारांस ४३% (कर ह्यांतून वजा करावयाचा) डिव्हिडंड मिळाले.

ऑस्ट्रेलियन सैनिक

एकूण २८,२७१ ऑस्ट्रेलियन सैनिक युद्धकैदी आहेत अथवा त्यांचा अद्याप पत्ता लागत नाहीत. त्यापैकी ७,६६७ मुख्यतः ग्रीस व क्रीट येथे पकडले गेले व १६,२८६ लोकांचा मलायांतून बाहेर पडतांना हिशेब लागला नाही.

कराची कॉर्पोरेशनचे कर्ज

कराची शहराच्या घाणी पुरवठ्यासाठी कॉर्पोरेशनने ४० लक्ष रुपयांचे कर्ज उभारण्याचे ठरविले आहे.

युद्धकार्यासाठी हत्तींचा उपयोग

केनियामधील हत्तींचा युद्धकार्याकडे उपयोग करण्याची व्यवहार्यता कितपत आहे, ह्याचा विचार ब्रह्मदेशांतील तज्ज्ञ केनियांत जाऊन करित आहेत.

हिंदी गिरण्यांत हिंदी कपाशांचा उठाव

(४०० पौंड वजनाच्या गासड्या)

सप्टेंबर, १९४१ ते जुलै १९४२ ३६,९२,१४३

सप्टेंबर, १९४० ते जुलै १९४१ ३२,९१,३८९

रेडिओ

हिंदुस्थानांत होणारी रेडिओ सेट्सची आयात बंद पडली आहे परंतु आतां हिंदुस्थान सरकारने विक्रीसाठी लीजलेंड योजनेखाली अमेरिकेंतून ४० हजार रेडिओ मिळविले आहेत.

सावकाराचा कोर्टसर्ज

सावकाराने एका कंपनीस १० लक्ष रुपये कर्जाऊ दिले. कंपनीस कर्ज देण्याबाबतच्या कराराचा त्याने भंग केल्याबद्दल कंपनीने सावकारावर दावा आणला व त्याचेकडून नुकसान-भरपाई मागितली. सावकाराने आपल्या बचावासाठी केलेला सर्ज त्याच्या प्राप्तीतून वजा करून बाकी प्राप्तीवरच इनकम टॅक्स बसवावा, असा कमिशनर ऑफ इनकमटॅक्स, बिहार वि. महाराजा ऑफ दरभंगा ह्या द्याव्यांतील निवाडा आहे.

अनुक्रमणिका

पृष्ठ	पृष्ठ
१ विविध माहिती ... ३००	५ स्फुट विचार ... ३०३
२ मुंबई सरकारचे नवे कर्ज ... ३०१	६ प्रतिक्रिया प्रामुखाणा बोर्डाची समा-रेंकेलचा पुरवठा व उपयोग— जनतेच्या रक्षासाठी बदल— बँकेच्या व्याख्येत दुरुस्ती
३ हिंदुस्थानातील सेवत्या चलनी नोटा ... ३०२	७ कराराचे पैसे परत ... ३०४
४ जी. जी. दांडेकर मशीन वर्कर्स ... ३०२	८ सहकारी संस्थांचे अडथळ ... ३०५

अर्थ

बुधवार, ता. २३ सप्टेंबर, १९४२

मुंबई सरकारचे नवे कर्ज

मुंबई सरकारने ३% दराचे, १३ वर्षे मुदतीचे, १८ सप्टेंबर, १९५५ रोजी परत फेडावयाचे ३३ कोटि रुपयांचे कर्ज उभारण्याचे ठरविले. त्याचप्रमाणे मद्रास, पंजाब आणि मध्यप्रांत सरकारांनीही अनुक्रमे १३ कोटि, २३ कोटि व ३ कोटि रुपयांची कर्जे जाहीर केली. चारही प्रांतिक सरकारांस हवी ती कर्जे तारकाळ मिळाली, कारण कर्जरोख्यांची विक्री १८ सप्टेंबर रोजीच फक्त चालू होती, आणि त्या दिवशीही ती लवकर बंद करावी लागली. मुंबई सरकारचे कर्जरोखे १५ मिनिटांतच संपून गेले व त्यांची विक्री बंद करावी लागली. वरील चार कर्जांच्या परतफेडीची तारीख व त्यांवरील व्याजाचा दर एकच असला, तरी त्यांच्या विक्रीच्या किंमतीत तफावत होती. १०० रुपयांचा पंजाब व मध्यप्रांताचा रोखा ९७ रुपयांस विकण्यांत आला, परंतु मद्रास सरकारच्या रोख्याची किंमत ९७ रु. ८ आ. होती. मुंबई सरकारच्या रोख्याची किंमत सर्वात अधिक म्हणजे ९८ रु. ८ आ. ठेवलेली होती. त्याचप्रमाणे, मुंबई प्रांताच्या नव्या कर्जाची रकमहि सर्वात अधिक होती. कोणत्याही प्रांतास कर्ज मिळण्यास अडचण पडली नाही. तथापि मुंबई प्रांतास ३३ कोटि रुपये कर्ज इतरापेक्षा अधिक अनुकूल अटीवर मिळाले ही गोष्ट नमूद केली पाहिजे.

मुंबई प्रांताचे वार्षिक उत्पन्न सुमारे १४ कोटि, ३० लक्ष रुपये आहे. १९३६-३७ सालापासून मुंबई प्रांताच्या हिशेबांत वाढावाच आढळून येत आहे. ह्यासंबंधातील आकडे खाली दिले आहेत. रोड डेव्हलपमेंट फंड व स्पेशल डेव्हलपमेंट ह्यांच्या आकड्यांचा हिशेब त्यांत घरलेला नाही.

वर्ष	वाढावा (लक्ष रु.)
१९३६-३७	४०३
१९३७-३८	२९३
१९३८-३९	१५
१९३९-४०	५६
१९४०-४१	१८७
१९४१-४२	२९०

ह्या वाढाव्यांतून १९३८-३९ ते १९४१-४२ ह्या मुदतीत स्पेशल डेव्हलपमेंट फंडांत ३ कोटि, २ लक्ष रुपये टाकण्यांत आले व ७५ लक्ष रुपयांचे लांब मुदतीचे रोखे देण्यांत आले. १९४१-४२ अखेर शिलकी वाढाव्याची रकम सुमारे ३ कोटि रुपये होती. सुमारे ४ कोटि, ३५ लक्ष रुपये मुंबई सरकारकडे पडून आहेत, ते कर्जाचे स्वरूपांत नसले तरी त्यावर दरसाल १६ लक्ष, २४ हजार रुपये व्याज घाबे लागते. ह्या कर्जास परतफेडीचे हप्ते नाहीत, हे उघड आहे. मुंबई सरकारने मुंबई कॉर्पोरेशनच्या ७ कोटि, ४४ लक्ष रुपयांच्या कर्जाची व प्रांतिक लँड मॉर्गिज बँकेच्या ३० लक्ष रुपयांच्या डिपेंडेंसची हमी घेतलेली आहे. उलट, सरकारने स्थानिक स्वराज्य संस्था, शेतकरी, इत्यादींस कर्जे दिली आहेत त्यांची रकम मार्च १९४२ अखेर १ कोटि, १६ लक्ष रुपये भारते. ३१ मार्च रोजीचे मुंबई सरकारचे निवळ देणे खालीलप्रमाणे निघते:—

(लक्ष रुपये)

वजा	२१५०	हिंदुस्थान सरकारचे देणे
	३८८	मुंबई कॉर्पोरेशनने देणे
	१७६२	
आधिक	४३५	लक्ष रुपये प्रॉव्हिडंट फंड, इ.
	१	डेव्हलपमेंट कर्जाची बाकी
	२१९८	
वजा	११६	स्थानिक स्वराज्य संस्था व शेतकरी ह्यांजकडून येणे निवळ कर्ज.

एकूण २०८२ लक्ष रुपये

भांडवली खर्चासाठी मुंबई प्रांतिक सरकारने १९३६-३७ नंतर एकही कर्ज उभारलेले नाही. हा खर्च मुख्यतः शिलकी रकमांतूनच भागविण्यांत आला आहे. १९२० साली मुंबई सरकारने डेव्हलपमेंट लोन काढले होते, ते १९३५ साली फेडण्यांत आले. ३% १९५५ चे नवे कर्ज काढतेवेळी मुंबई सरकारने आपल्या आर्थिक परिस्थितीचे निवेदन करणारे एक पत्रक काढले, त्यावरून ह्या प्रांताची कर्जविषयक सुस्थिती लक्षांत येते. मुंबई प्रांतास हिंदुस्थान सरकारचे २१३ कोटि रुपये देणे आहे, ते ४५ वर्षांत फेडण्यांत यावयाचे आहे. त्यावर व्याजाचा दर ४३% आहे. ह्या कर्जफेडीबाबत व व्याजासाठी मुंबई सरकारास दरसाल १ कोटि, १६ लक्ष, ३८ हजार रुपयांची तरतूद करावी लागते. ह्या २१३ कोटि रुपयांपैकी ३ कोटि, ८८ लक्ष रुपये मुंबई कॉर्पोरेशनकडून यावयाचे आहेत. मुंबई कॉर्पोरेशन सरकारास दरसाल सुमारे १८ लक्ष रुपये त्या पोटी देत असते. म्हणजे, मुंबई सरकारच्या निवळ कर्जाचा आकडा १७ कोटि, ६२ लक्ष रुपये होतो व त्यापार्शी त्यास दरसाल ९८ लक्ष, ४२ हजार रुपयांची व्यवस्था करावी लागते. मुंबई सरकारास कर बसविण्याचा अधिकार निर्विवाद असला व त्यांतून कोणतीही कर्जे फेडता आली, तरी सरकारच्या आर्थिक व कर्जविषयक सुस्थितीचे खरे निदर्शक सरकारची किफायतशीर मालमत्ता हेच असते. सरकारी जमिनी, इमारती, कालवे, रस्ते, इत्यादींची किंमत प्रांताच्या एकूण देण्यापेक्षा कितीतरी अधिक आहे. सरकारचे वार्षिक उत्पन्न खर्चापेक्षा ज्यास्त आहे. ह्याविषयीचे आकडे वर दिले आहेतच, ह्या सर्व माहितीवरून मुंबई सरकारची पत कशी उच्च दर्जाची आहे हे दिसून येईल.

हिंदुस्थानातील खेळत्या चलनी नोटा

(रिझर्व्ह बँकेचे आकडे)

१९३९	(कोटि रुपये)	
ऑगस्ट	२५	१९९
सप्टेंबर	२९	१९३
ऑक्टोबर	२७	२००
नोव्हेंबर	२४	२०९
डिसेंबर	२९	२२४
१९४०		
जानेवारी	२६	२२५
फेब्रुवारी	२३	२२५
मार्च	२९	२२५
एप्रिल	२६	२२६
मे	२४	२३२
जून	२८	२३४
जुलै	२६	२२५
ऑगस्ट	३०	२१९
सप्टेंबर	२७	२१७
ऑक्टोबर	३४	२७७
नोव्हेंबर	२९	२१७
डिसेंबर	२७	२२८
१९४१		
जानेवारी	२४	२१२
फेब्रुवारी	२८	२३२
मार्च	२८	२४०
एप्रिल	२५	२४९
मे	३०	२५५
जून	२७	२५९
जुलै	२५	२५४
ऑगस्ट	२९	२५८
सप्टेंबर	२६	२६७
ऑक्टोबर	३१	२७४
नोव्हेंबर	२८	२८७
डिसेंबर	२६	३१४
१९४२		
जानेवारी	३०	३३३
फेब्रुवारी	२७	३७४
मार्च	२७	२८१
एप्रिल	२४	४१३
मे	२९	४३१
जून	२४	४३८
जुलै	२९	४४९
ऑगस्ट	२६	४६६
सप्टेंबर	९	४८९

(चलनी नोटांतील एकूण वाढ ३२० कोटि रु.)

जी. जी. दांडेकर मशीन वर्क्स लि., भिवंडी
(वार्षिक सभा ३१-९-४२)

वरील कंपनीस ३० जून, १९४२ अखेर संपलेल्या वर्षी २०,२९३ रुपये निवळ नफा झाला. ११,९७२ रुपयांचा बसारा व ७,६९१ रुपये जुडीत येण्याच्या तरतुदीसाठी बाजूस काढल्यावर आणि ३ हजार रुपयांची बोनसची तरतूद केल्यावर हा नफा उरत आहे. गेल्या वर्षी नफा १८,७५१ रुपये झाला होता व त्या पूर्वीच्या वर्षी तो १२,४४९ रुपये होता. शिलकी नफा हिशेबांत घेतल्यावर नफा वाटणीस २३,५५१ रुपये येतात, त्याचा विनियोग खालीलप्रमाणे सुचविण्यांत आला आहे:—

	रुपये
३ गुडविल लिहून टाकण्यासाठी	१,०००
इनकम टॅक्स व सुपरटॅक्ससाठी	३,५००
डिव्हिडंडसाठी	रु.
क्यु. प्रेफरन्स भागांवर ५%	२,६००
ऑर्डिनरी भागांवर ६%	८,३६५
पुढील वर्षांत ओढण्यासाठी	१०,९७३
	२३,५५१

डिव्हिडंडमधून प्राप्तीवरील कर काढून घेतला जाईल. ऑर्डिनरी भागांस पहिल्या वर्षी ४%, दुसऱ्या वर्षी ५% व आतां ६% डिव्हिडंड मिळत आहे. पुढील वर्षांत ओढलेल्या शिलकी नफ्याची रकमहि वाढली आहे. कंपनीजवळील शिलकी मालाची किंमत करतांना, मूल पडलेली अथवा बाजारभावाने होणारी, ह्यांपैकी कमी भरलेली किंमतच त्मळेबंदात घरलेली आहे. कंपनीचे मॅनेजर श्री. के. एल. भिडे ह्यांस कंपनीने टाटा केमिकल्सच्या मिठापूर येथील कारखान्यांत ओताई कामावरील देखरेखीसाठी पाठविलेले होते. त्यांस टाटा कंपनीने दांडेकर कंपनीच्या परवानगीने आपल्या स्वतःचे अधिकारी वर्गात सामील करून घेतले आहे. कंपनीने अहवालाचे वर्षी एकूण २ लक्ष, २५ हजार रुपयांच्या उत्पादनाची विक्री केली. म्हणजे तो आकडा एका वर्षांत दुप्पट झाला आहे. कंपनीच्या बोर्डाचे अध्यक्ष श्री. व्ही. पी. वर्दे, बी. कॉम. हे असून श्री. गोपाल गणेश दांडेकर, कारखान्याचे संस्थापक, हाचेकडे कंपनीची सर्व व्यवस्था आहे. कंपनीस ठेवीचे द्वारां खेळते भांडवल वाढत्या प्रमाणावर मिळत आहे आणि मागणी केलेले बहुतेक सर्व भांडवल (२ लक्ष, ५९ हजार रु.) वसूल झालेले आहे.

जर्मनीची तयारी

रशियांतील आपल्या युद्ध-आघाडीचे मार्गे जर्मनी संरक्षक तटबंदी करित आहे. हिवाळ्याची तरतूद करण्यांत तो गुंतला आहे आणि त्यासाठी सबंध युरोपातील कानाकोपरा घुंटाळण्यांत येत आहे. थंडी संपल्यावर पुनः युद्धास प्रारंभ करण्याचीहि तयारी जर्मनीत चालू आहे. मिळेल तेथील जुने लोखंड जमा करण्यांत येत आहे. ज्या यंत्रसामुग्रीचा युद्धकाळांत उपयोग नाही, अशी मौल्यवान् यंत्रसामुग्रीहि मोडून त्याचा युद्धकार्याकडे उपयोग केला जात आहे. जर्मन सैनिकांजवळील १९४३ मधील साहित्य ह्या पूर्वीच्या वर्षांतकडे परिपूर्ण असेल, अशी दक्षता बाळगण्यांत येत आहे. जर्मनीतील नागरिकांस अर्थातच ह्या सर्वांची हाळ सोसावी लागत आहे. ग्रेट ब्रिटनमधील मिनिस्ट्री ऑफ एकोनॉमिक वॉरफेअरचे पार्लमेंटरी सेक्रेटरी, मि. डिंगलफूट, ह्यांनी आपल्या एका भाषणांत वरील माहिती नुकतीच सांगितली.

स्फुट विचार

प्रांतिक ग्रामसुधारणा बोर्डाची सभा

युद्ध परिस्थितीच्या अनेक अडचणींमध्येही ग्रामसुधारणेचा कार्यक्रम मुंबई सरकारच्या विद्यमाने ह्या प्रांतात अभ्याहत चालू ठेवण्यांत आला आहे ही समाधानाची गोष्ट आहे. गेल्या गुरुवारी व शुक्रवारी पुणे येथील कौन्सिलहॉलमध्ये भरलेल्या प्रांतिक ग्रामसुधारणा बोर्डाच्या सभेपुढे आलेल्या महत्त्वाच्या विषयांवरून ह्या गोष्टीची प्रचीति येते. ह्या बोर्डाची मागील बैठक गेल्या जानेवारी महिन्यांत मुंबई येथे भरली होती आणि गेल्या आठ महिन्यांत ग्रामसुधारणेच्या कार्याने केलेल्या प्रगतीचा आढावा मागच्या आठवड्यांतिल पुण्याच्या सभेत घेण्यांत आला. ह्या बैठकीचेहि उद्घाटन सर रॉजर लम्बे ह्यांनी केले. युद्धपरिस्थितीचा शेतीच्या धंद्यावर होणाऱ्या परिणामांचा उल्लेख त्यांनी प्रामुख्याने करणे स्वाभाविकच होते. वहातुकीच्या साधनांच्या अडचणीमुळे मालाची ने-आण कठीण झाली आहे आणि बाजारभावांचे नियंत्रण फलद्रूप होण्याच्या मार्गात व्यत्यय येत आहे, ह्या गोष्टीचा उल्लेख करून साधनपदार्थांचे उत्पादन वाढवण्याबाबत झालेल्या प्रयत्नांस येत असलेल्या यशाविषयी गव्हर्नरांनी समाधान व्यक्त केले. हलक्या कपाशीच्या लागवडीत घडवून आणलेली घट आणि धान्याच्या पिकांचा विस्तार होण्याबाबत झालेली सटपट ह्यांचे योगाने साधनपदार्थांच्या पुरवठ्यांत होणाऱ्या वाढीसंबंधाची माहिती बोर्डाच्या सभेत देण्यांत आली ती उत्तेजनकारक आहे. ग्रामसुधारणेच्या कार्यक्रमाच्या अनेक अंगांचा ह्या सभेत विचार होऊन पुढील प्रगतीची दिशा आखण्यांत आली.

रॉकेलचा पुरवठा व उपयोग

प्रांतिक ग्रामसुधारणा बोर्डाच्या सभेत त्याचे अध्यक्ष, मि. नाइट, ह्यांनी साधनपदार्थांच्या पुरवठ्याचे बाबतीतल्या परिस्थितीची सविस्तर माहिती दिली. त्याचबरोबर रॉकेल तेलाच्या पुरवठ्याविषयी सरकार काय करीत आहे आणि जनतेने त्यासंबंधांतली आपली गरज कशी भागवावी ह्यांचेहि दिग्दर्शन सभेत करण्यांत आले. रॉकेलच्या पुरवठ्याचे मामुली मार्ग युद्धपरिस्थितीमुळे नेहमीप्रमाणे खुले नसल्याकारणाने ह्या जिनसांचा हिंदुस्थानांतला पुरवठाच मोठ्या प्रमाणांत कमी झालेला आहे. जनतेस आणि विशेषतः मध्यम स्थितीतल्या व गरीब लोकांस स्वस्त मिळणाऱ्या रॉकेलची संवय लागली आहे आणि त्याचा प्रसार खेडेगांवांतून चोहोकडे झाला आहे. ह्या कारणाने मर्यादित झालेला रॉकेलचा पुरवठा पुरवून कसा वाटता व वापरता येईल हा आज प्रश्न आहे. अत्यंत जरूरीच्या गरजा आणि विशेषतः गरीब लोकांच्या तीव्रतेने भासणाऱ्या गरजा ह्यांचेकडे अग्रतेच्या मानाने लक्ष पुरवले गेले पाहिजे हे उघड आहे. रॉकेलचा उपयोग आज दुहेरी होत आहे. स्टोव्हमध्ये जाळण्यासाठी व उजेडाच्या दिव्यांसाठी रॉकेल वापरण्यांत येत आहे. ह्या दोहोंपैकी उजेडाचे महत्त्व सर्वसाधारण समाजाचे दृष्टीने अधिक असल्याकारणाने लोकांस त्या कामाकरिता अधिक रॉकेल कसे मिळू शकेल हे पहिले अंग ह्याचे आहे. ह्या अडचणीवर मुंबई सरकारने उपाय योजला आहे तो उचित व कार्यक्षम आहे असे म्हटले पाहिजे. भुईमुगाचे तेल विशिष्ट प्रमाणांत रॉकेलांत मिसळले असता हे मिश्रण उजेडासाठी

दिव्यांत जाळता येते, पण ते स्टोव्हमध्ये निरोपयोगी ठरते. ह्या रीतीचे मिश्रित तेलच पुरवले गेल्यास त्याचा दुहेरी अनुकूल परिणाम होईल. स्टोव्हमध्ये आज अळणाऱ्या तेलाची बचत होऊन मिश्रणामुळे दिव्यांत वापरावयाच्या तेलाचा एकूण पुरवठा वाढेल आणि सध्या रॉकेलच्या बाबतीत जनतेची विलक्षण गैरसोब होत आहे ती दूर होण्यास सहाय मिळेल अशी अपेक्षा आहे.

जनतेच्या रहाणीत बदल

उत्पादन, वहातुकीची साधने, व्यापार व लोकांची सामान्य रहाणी ह्यांवर युद्धपरिस्थितीचा अकल्पित रीतीने कसा परिणाम होत आहे हे रॉकेलच्या मर्यादित वापरावरून स्पष्ट दिसून येत आहे. नेहमीच्या गरजा भागण्याचे मार्गात व्यत्यय उत्पन्न झाला असता त्या गरजांत प्रतवारी लावून त्यापैकी अधिक जाचक असतील. त्या भागवण्याकडे लक्ष मुत्वावे लागते. त्याचप्रमाणे, गरजा भागवण्याच्या अनेक मार्गांपैकी कमी त्रासाचा व सर्वांचा उपाय शोधावा व अंगिकारावा लागतो. रॉकेलच्या ऐवजी गोठे तेल, मोटारच्या ठिकाणी बेलगाडी, तांदुळाच्या बदली जोधळे-बाजरी, साखरेच्या ठिकाणी गूळ, ह्याप्रमाणे बदल होणे आतां अपरिहार्य झाले आहे आणि त्याची लोकांनी संवय स्वतःस लावून घेणे प्राप्त आहे. उदाहरणार्थ, मुंबई प्रांताच्या तांदुळाच्या पुरवठ्याची परिस्थिती विचारांत घेतली असता असे दिसते की, सरकारने मद्रासकडून तांदुळ आणावयाची तजवीज केली आहे तरी रंगूनचा माल येणे बंद झाल्याकारणाने ह्या महत्त्वाच्या साधनपदार्थांचा तुटवडा पडल्यावांचून रहाणे अशक्य आहे. ह्या कारणाने काही प्रमाणांत तांदुळाची जागा बाजरी व जोधळा ह्यांनी भरून काढणे अगत्याचे होणार आहे. साधनपदार्थांच्या पुरवठ्याशी वहातुकीच्या साधनांचा निकट संबंध असून तो सर्व प्रांतभर व्यवस्थितपणाने वाटला जाण्याचे विशेष महत्त्व आहे. तसेच, जिनसांच्या निश्चित किंमती ठरवण्याचा प्रश्नही त्या वाटणीशी संलग्न झालेला आहे. ह्या योगाने केवळ भावनियंत्रणाने कार्यभाग होण्यासारखा नाही हे उघड आहे. ह्या सर्व बाबतीत मि. नाइट ह्यांनी प्रांतिक सरकार करीत असलेल्या प्रयत्नांची माहिती दिली ती उद्बोधक आहे. सरीपाचे पीक चांगले होण्याची अपेक्षा आहे ही अत्यंत समाधानाची गोष्ट असून रबीच्या हंगामाकडे आतां लक्ष पुरवले जात आहे.

बँकेच्या व्याख्येत दुबस्ती

बँकिंग कंपनीची व्याख्या करणे अतिशय अवघड काम आहे. बँक ह्या संस्थेचे वैशिष्ट्य कशांमध्ये आहे, हे निश्चितपणे सांगणे कठीण जाते. १९३६ च्या दुरुस्त कंपनी कायद्यामध्ये २७७ एफ ह्या कलमांत बँकिंग कंपनीची व्याख्या देण्यांत आली आहे. "ज्या कंपनीचा प्रमुख धंदा चालू खात्यावर अगर अन्य मार्गाने ठेवी स्वीकारणे—ज्या ठेवी ठेवीदारांस चेकने, ड्राफ्टने अगर ऑर्डरने काढता येतील—हा असतो, तिला बँकिंग कंपनी असे म्हणावे" अशी ती व्याख्या आहे. ह्या कलमांत पुढे नमूद केलेले अनेक व्यवहार तिने केले, तरी तिच्या "बँकिंग कंपनी"च्या स्वरूपास बाध येत नाही. बरील कंपनी कायदा अमलांत आल्यानंतर, बँकिंग कंपनीचा व्यवहार करण्यासाठी एकादी कंपनी

स्थापन झाली अथवा तिच्या नावांत "बँक", "बँकिंग", "बँकर" असे शब्द आले, तर तिच्या मेमोरँडममध्ये तिचे उद्देश २७७ एफ ह्या कलमाप्रमाणे निर्धारित असल्याविना कंपनी नोंदविली जाणार नाही, असे-२७७ जी (१) हे कलम सांगते. ह्याचा अर्थ, १५ जानेवारी, १९३७ पूर्वी नोंदण्यात आलेल्या कांही कंपन्या स्वतःस बँक म्हणवूनहि बँकिंग कंपन्यांवरिल निर्बंध टाळू शकतात. कारण, बँकिंगची व्याख्या आम्हांस लागू पडत नाही, असे त्या सांगतात. बँकिंगसंबंधीच्या कायद्यांत व्यापक सुधारणा करण्याचा प्रश्न सरकारने तूर्त लांबणीवर टाकला आहे, तथापि कांही सुधारणा तातडीने हाती घेणे आवश्यक झाले. २७७ (एफ) ह्या कलमांत दुरुस्ती करणारे एक बिल मध्यवर्ती असेंब्लीपुढे चर्चेसाठी लवकरच येईल. त्या अन्वये, एखादी कंपनी चालू सात्यावर अगर अन्य मार्गांनी ठेवी स्वीकारण्याचा-ज्या ठेवी ठेवीदारास चेकने, ड्राफ्टने अथवा ऑर्डरने काढता येतील-बंदी मुख्यतः करो अगर न करो, तिच्या नावांत "बँक", "बँकर" किंवा "बँकिंग" हे शब्द आले की तिला बँकिंग कंपनी मानण्यात यावयाचे आहे. बँकिंग कंपनीच्या व्याख्येत अशा कंपन्या आल्या की, त्यास कंपनी कायद्याचा १० अ हा भाग लागू होईल आणि त्याचे व्यवहार, भांडवल, रिझर्व फंड, रोख रकमा, व्यवहाराचे वेळोवेळ तसे पुरवणे इत्यादींवर निर्बंध येतील. सरकारी गॅझेटांत कायद्यांतिल ही दुरुस्ती प्रसिद्ध केल्यानंतर एका वर्षांनी ती अंमलांत येईल.

करार पार पाडतां आला नाही, तर पैसे परत

एक महत्त्वाचा निवाडा

व्यापारी देवघेवीच्या कायद्यांत बदल घडवून आणणारा एक महत्त्वाचा निकाल हाऊस ऑफ लॉर्ड्सने नुकताच दिला आहे. त्याचा परिणाम दीर्घगामी होणार आहे. पुष्कळ वेळां असे घडते, की मनुष्य करार पुरा होण्यापूर्वीच कांही रकम आगाऊ देतो व त्या दुसऱ्याचे सत्तेबाहेरील कांही गोष्टीमुळे त्यास करार पार पाडतां येत नाही. बँडलर विरुद्ध वेबस्टर हा ह्या संबंधातील सुप्रसिद्ध दावा होय व त्याच्या आधाराने अनेक दावे आजवर निकालांत निघाले आहेत. सातव्या एडवर्ड बादशहांच्या राज्या-रोहणाची मिरवणूक पहाण्याकरिता वादीने १०० पौंड देऊन प्रतिवादीच्या घराची एक खिडकी मुक्रर केली परंतु बादशहांच्या आजायीपणामुळ राज्यारोहणाची तारीख पुढे ढकलली गेली. वादीने प्रतिवादीकडून १०० पौंड परत मागितले, परंतु कोर्टाने ते त्यास दिले नाहीत. करार पार पाडण्यास प्रतिवादीची तयारी होती, तेव्हां राज्यारोहणच वेळेवर झाले नाही, त्यास प्रतिवादीचा इलाज नव्हता, असे त्याचे समर्थन होते. ह्या निवाड्यातील तत्त्वाचा फेरविचार आतां झाला आहे. १९३९ साली लीड्स येथील एका कंपनीने एका पोलिश कंपनीस पोलंडमधील बंदरांत यंत्रसामुग्री पोचती करून विकण्याचे अंगावर घेतले, व जुलैमध्ये १ हजार पौंड अडव्हान्सहि घेतले. सप्टेंबरमध्ये जर्मनीने पोलंडवर स्वारी केली व पोलंड शत्रुपक्षीय ठरला. कंपनीला करार पाळणे अशक्य झाले. पोलिश कंपनीने अडव्हान्सची रकम परत मागितली तेव्हां कोर्ट ऑफ अपीलाने बँडलर वि. वेबस्टर ह्या निवाड्याकडे बोट दाखविले परंतु हाऊस ऑफ लॉर्ड्स त्याचा फेरविचार करील असे सुचविले. हाऊस ऑफ लॉर्ड्सने ह्या ३८ वर्षांपूर्वीच्या निवाड्यातील तत्त्व अमान्य करून वादीची बाजू उचलून धरली.

दि बँक ऑफ इंडिया लि.

[स्थापना १९०९]

अधिकृत भांडवल रु. १,००,००,०००
 वसूल झालेले भांडवल रु. १,००,००,०००
 रिझर्व फंड रु. १,१५,००,०००

मुख्य कचेरी: ओरिएण्टल बिल्डिंग, मुंबई.

मुंबईमधील शाखा: बुलियन एक्सचेंज, कुलाबा, काळ्यादेवी आणि मलबार हिल.

इतर शाखा: अहमदाबाद (मद्र. मुख्य ऑफिस), अहमदाबाद (एलिस मिंग शाखा), अहमदाबाद (स्टेशन शाखा), अंधेरी (मुंबई शेजारी), धांदे (मुंबई शेजारी), कलकत्ता (झाडक स्ट्रीट, मुख्य ऑफिस), कलकत्ता (पद्म बझार), कलकत्ता (चौरंगी स्टोअर), जमशेदपूर, कराची, नागपूर (किंग्ज), नागपूर (इतवारी बझार), पुणे, पुणे शहर, राणकोट, सुरत.

लंडन एजन्ड्स: वेस्टमिन्सٹر बँक लिमिटेड.

डायरेक्टर्स: सर चुनीलाल ब्ही. मेहता, के. सी. एस्. आय. (अध्यक्ष), श्री. अंबालाल सारामाई, सर जोसेफ के. नाईट, मि. ए. गेडिस, सर कावसजी जहांगिर, बॅरोनेट, के. सी. आय. ई., ओ. बी. ई., मि. दिनशा के. दाजी, श्री. रामनिवास रामनारायण.

करंट डिपॉझिट अकाउंट्स:

दररोजच्या रु. १०० ते रु. १,००,००० रकमेच्या शिल्लकेवर ३% दराने व्याज दिले जाते. रु. १,००,००० वरील व्याज हास योजनेने दिले जाते. सहामाही असेर व्याजाची किमान रक्कम ५ रु. पेसा कमी झाल्यास व्याज दिले जात नाही. कायम, अल्प मुदतीच्या व सेव्हिंग बँक ठेवी योग्य व्याजांने स्वीकारल्या जातात. व्याजाचे दर पत्रद्वारे.

विल्स व सेटलमेंट्सप्रमाणे बँक एक्झिक्यूटर व ट्रस्टी म्हणून काम करते. सर्व तऱ्हेचे ट्रस्टीचे काम केले जाते. नियम अर्ज करून मागवावेत.

बँकेसंबंधी नेहमीचा सर्वसामान्य व्यवहार केला जातो.

एजंट:- टी. आर. लालवाणी.

दि बँक ऑफ महाराष्ट्र लि.

हेड ऑफिस: पुणे शहर.

स्थानिक शाखा: डेकन जिमखाना, पुणे ४.

मुंबई शाखा: बलाल स्ट्रीट, फोर्ट, मुंबई.

अधिकृत भांडवल : रु. १०,००,०००

विक्रीस काढलेले भांडवल : रु. ५,००,०००

सपलेले भांडवल : रु. ४,४५,९५०

वसूल झालेले भांडवल : रु. २,२२,७९५

एकूण खेळते भांडवल : रु. ३७,००,०००

डायरेक्टर्स

प्रो. वा. गो. काळे, अध्यक्ष

श्री. डॉ. कृ. साठे

श्री. मा. रा. जोशी

श्री. न. ग. पवार

श्री. श्री. गो. मराठे

श्री. ड्यं. वि. रानडे

श्री. ए. चि. सोहोनी

श्री. वा. पुं. धर्गे

मि. फ. व्हा. पदमजी

बँकिंगचे सर्व व्यवहार केले जातात. शेअर व सरकारी रोखे यांची सुरेदीविक्री कसोशीने करून विली जाते.

बँकेच्या शेअरवर १९४१ असेर पुण्या होणाऱ्या वर्षी रु. सा. व. शेकडा ४ टक्के करमाफ डिविडंड दिले गेले. बँकेची शेअरविक्री चालू आहे.

म. वि. गोखले

मॅनेजर.

सहकारी संस्थांचे अहवाल

मुंबई प्रांतिक सहकारी बँक लि.

(वार्षिक सभा: २९-९-४२)

वरील बँकेकडील ठेवित अहवालाचे वर्षी वरीच वाढ झाली, तरी सहकारी पतपेढ्यांस दिलेल्या कर्जात एक लक्ष रुपयांची घटच पडली. सरकारी व इतर रोख्यांचे तारणावरील कर्जे थोडी वाढली व बँकेच्या वैयक्तिक सभासदांस शेतीच्या मालाचे तारणावर दिलेल्या कर्जात पुर्वीच्या वर्षीच्या मानाने १० लाखांची वाढ झाली. बँकेने ६ लक्ष, ३० हजार रुपयांच्या डिबेंचर्सचे पैसे अहवालाचे साली चुकते केले व त्या संबंधातील सिंकिंग फंडाचा विनियोग लँडमार्गेज खात्यातील तूट भरून काढण्याकडे, इनव्हेस्टमेंट रिझर्व्ह व बिलिडिंग रिझर्व्ह निर्माण करण्याकडे, संशयित कर्ज फंड वाढविण्याकडे आणि रिझर्व्ह फंडात वाढ करण्याकडे केला. सरकारी रोख्यांची पडलेली किंमत आणि त्यांचा बाजारभाव ह्यांतील तफावत भरून काढण्याकडे इनव्हेस्टमेंट रिझर्व्हची तरतूद भरपूर असली, तरी नफ्यांतून २५३ हजार रुपये त्यासाठी बाजूस काढून ठेवण्यांत येणार आहेत. मुं. प्रां. स. इन्स्टिट्यूटच्या मालकीची सर विठ्ठलदास मेमोरिअल इमारत बँकेने आपल्या कर्जाच्या पोटी घेतली आहे, त्या इमारतीच्या घसान्याचे तरतुदीसाठी बिलिडिंग रिझर्व्हची योजना आहे. बँकेने लँड मॉर्गेज खाते बंद केले असून, त्या खात्यातील तुटीच्या भरीसाठी सरकारने २४ हजार रुपये दिले आहेत. अहवालाचे वर्षी मुदतीबाहेरील येणे व्याजाची रकम ६० हजारांनी कमी झाली व प्रत्यक्ष थकलेल्या व्याजापेक्षा त्याच्या बुडीची बँकेने केलेली तरतूद ६० हजारांनी अधिक आहे. वरील हकीकतीवरून, मागील वर्ष बँकेस चांगले गेले असून निवळ नफा दाखविण्यापूर्वी बँकेची मजबुती वाढविण्याकडे डायरेक्टरांनी विशेष लक्ष पुरविलेले दिसून येते. मागील शिल्लकी नफा धरून बँकेस १,००,७६२ रुपये नफा झाला, त्यांतून भागीदारांस ३३% दराने डिव्हिडंड देण्याकडे ४५,४९४ रुपयांचा विनियोग होईल. बँकेचे खेळते भांडवल २ कोटी, ९० लक्ष रुपये झाले आहे.

श्री लक्ष्मी सें. को. बँक लि., फलटण

(वार्षिक सभा: २९-९-४२)

बँकेच्या पटावर ६६ सहकारी संस्था व २१८१ वैयक्तिक भागीदार असून त्यांनी अनुक्रमे ३४,६१० व २८,५३० रुपयांचे भाग घेतलेले आहेत. बँकेच्या रिझर्व्ह व इतर फंडांत मिळून ६३ हजार रुपये आहेत. ठेवीचा आकडा ४ लक्ष, ८२ हजार रुपये झाला आहे. बँकेने १ लक्ष, २२ हजार रुपये रोख व इतर बँकांत आणि १ लक्ष, ८१ हजार रुपये सरकारी खजिन्यांत व इतरत्र गुंतविलेले आहेत. सहकारी पेढ्यांस दिलेल्या कर्जाचा आकडा २ लक्ष, ७१ हजार रुपये असून एकूण कर्जांची रकम ३ लक्ष, ६० हजार रुपये आहे. मुदतीत व्याज देणाऱ्या पेढ्यांना व भागीदारांना व्याजाच्या रकमेवर २% सूट देण्यांत येते, त्यासाठी बँकेने नफ्यांतून स्वतंत्र रिजेट फंड काढलेला आहे. शेतकऱ्यांच्या मागणीप्रमाणे शेतीची उपकरणे वगैरे आणवून देण्यासाठी बँकेने प्रथमपासून दुकानशाखा चालू ठेवली आहे. अहवालाचे वर्षी बँकेस ७,६६९ रुपये नफा झाला. भागीदारांस ६३% दराने डिव्हिडंड मिळणार आहे. बँकेने तिच्या स्थापनेपासून १९३१-३२ अखेर ७% व त्यानंतर आतापर्यंत ६३% दराने डिव्हिडंड दिले आहे.

बँकेस जोडलेल्या सहकारी पेढ्यांच्या सभासदांपैकी शेतीचे हिशेब ठेवणारांस बाक्षिस देण्याची योजना बँकेने केली आहे, ती अनुकरणीय आहे.

पुणे सें. को. बँक लि., पुणे

वरील बँकेचा रौप्यमहोत्सव नुकताच साजरा झाला, त्याचे अनुरोधाने बँकेच्या प्रगतीसंबंधी आम्ही अगोदरच लिहिलेले आहे. बँकेचे एकूण खेळते भांडवल ६५ लक्ष, १५ हजार रुपये असून त्याचा तपशील ३ लक्ष, ९१ हजार रुपये भागांची रकम; ५४ लक्ष, ७६ हजार रुपये ठेवी; १ लक्ष ५१ हजार रुपये रिझर्व्ह फंड; ४ लक्ष, ९७ हजार रुपये इतर फंड आणि नफ्याची शिल्लक वगैरे असा आहे. ह्या भांडवलापैकी ५ लक्ष ४१ हजार रुपये रोख व बँकांत असून, ९ लक्ष १८ हजार रुपये इमारत व इतर मालमत्तेत गुंतले आहेत. ४३ लक्ष, ३१ हजारांचे सरकारी व तत्सम रोखे आहेत, ४ लक्ष १४ हजार रुपये वैयक्तिक सभासदांकडून येणे आहेत व ११ लक्ष, ११ हजार रुपये सोसायट्यांकडे बाकी कर्ज आहे. ठेवी मर्यादित ठेवण्याबद्दल आटोकाट प्रयत्न करूनहि त्या तशा राहू शकल्या नाहीत. बँकेस जोडलेल्या शेतकी सोसायट्यांची वर्गवारी अ ५, ब २७, क ४२ व ड १०२ अशी आहे. सेफ कस्टडी व्हॉल्टचा अहवालाचे वर्षी युद्धजन्य परिस्थितीत खातेदारांस विशेष फायदा झाला. वैयक्तिक सभासदांना विशिष्ट मर्यादित जामिनकीवर अथवा विन्याचे पॉलिसीवर कर्ज देण्याबाबत बोर्डांनी नियम करून सहकारी खात्याकडे मंजूरीसाठी पाठविले आहेत. जिल्ह्यांत नवीन पतपेढ्या स्थापन करण्याबाबत सहकारी खात्याचे धोरण आता अनुकूल असून त्याबाबत बँकेने प्रयत्न सुरू केले आहेत. घरांचे तारणावरील कर्जांच्या परतफेडीची मुदत ३ वर्षांची ५ वर्षे करण्यांत आली आहे. अहवालाचे वर्षी बँकेस ३५,००७ रुपये नफा झाला. त्यांतून भागीदारांस ४% डिव्हिडंड व १% ज्युबिली बोनस असे एकूण ५% डिव्हिडंड देण्यांत आले व नोकरवर्गांस महिन्याच्या ३ पगारापेवजी पुन्या महिन्याच्या पगाराइतका बोनस देण्यांत आला. बँकेचे मुंबई प्रांतातीलच नव्हे, तर संबंध हिंदुस्थानांतील सेंट्रल बँकांत स्थान अत्यंत उच्च असून तिच्या आजच्या नकळत आर्थिक परिस्थितीस सुदृढस्थित कारभार व जनतेचा अवरित विश्वास कारणीभूत झालेला आहे.

डेकन मर्चंटस् को. बँक लि.

वरील बँकेचा रौप्यमहोत्सव भोरचे राजेसाहेब ह्यांचे अध्यक्षतेखाली ता. १९ रोजी साजरा झाला. तिने केलेल्या प्रगतीची कल्पना खालील तक्त्यावरून येईल.

वर्ष	भांडवल व रिजर्व्ह	खेळते भांडवल	वार्षिक देवघेव	सर्वांचे प्रमाण
१९३६	४४,४८९	२,९५,१५०	२,७३,४१,१४६	२.५%
१९३७	६५,७८५	३,९३,९०३	३,२७,७६,३४२	२.५%
१९३८	७४,९३५	५,२९,९३९	४,७७,३७,७९४	२.२५%
१९३९	८४,५१९	५,७६,०३३	४,४३,८९,५६४	२.४%
१९४०	१०,९९९	६,३०,५५४	४,२०,६३,९३५	२.४%
१९४१	१०५,२७६	९,९३,१०३	४,९२,७८,३५५	२%
१९४२	१०९,५२७	९,७९,७६७	६,७९,८९,०५३	२.४%

अर्थशास्त्र

लेखक:—प्रो. वा. गो. काळे व प्रो. द. गो. कर्वे
 वृष्टसंख्या सुमारे ३००; किंमत ३ रुपये
 या ग्रंथांत अर्थशास्त्राच्या सर्वसामान्य सिद्धांतांचे विवेचन केले आहे.

श्रीराम सिल्क मिल्स लि., बंगलोर

[कंपनीने १९४१ अखेर ६ टक्के डिव्हिडंड वांटला आहे.]

युद्धसाहित्यपुरवठा-खात्याची पॅरेशूटकरिता
 लागणाऱ्या

रेशमी कापडाची ऑर्डर पुरी करण्यासाठी लागणाऱ्या
 भांडवलाकरिता तूर्त एकूण रु. १ लक्षाच्या रकमेपर्यंत

ठेवी घेणे आहेत

व्याजाचा दर ४॥ ते ६ टक्के. ठेव किमान
 रु. ५०० ची असावी. ठेवीवरील व्याज
 दर सहा महिन्यांनी दिले जाते.

श्रीराम सिल्क मिल्स लि.,
 श्रीरामबाग,
 बसवनगुडी, बंगलोर. } नारायण गोविंद नाईक,
 (माजी अध्यक्ष, गृह्य चेंबर ऑफ
 कॉमर्स) मॅनेजिंग डायरेक्टर

आमच्या कारखान्यांतील माल मुंबईस बॉम्बे स्वदेशी को-ऑपरे-
 टिव्ह स्टोअर्समध्ये व पुण्यास लक्ष्मी रोडवरील रे म्युझिअमच्या
 व्यापार-संवर्धन-गृहांत पहा.

'अर्थ' ग्रन्थमाला.

- १ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
- २ हिंदुस्थानची रिझर्व्ह बँक
- ३ व्यापारी उलाढाली
- ४ सहकार

राहाणेची व भोजनाची उत्तम सोय

फोन नं. ७७९ गणपति चौक,

दयवस्थापक.

N. V. WADNERKAR

Gold & Silver Smith, Jeweller & Engraver,
 Electro-plater & Manufacturer of Sporting
 Trophies, Medals, Cups etc.
 . - Raviwar Peth, Saraff Bazar, - -
 POONA CITY.

मधुमेहावरील औषध

तीन आठवड्यांचे
 औषधास फक्त रु. ७

— मागविण्याचा पत्ता —

मॅनेजिंग डायरेक्टर, रूरल प्रॉडक्ट्स
 कंपनी लिमिटेड.

१२३ ए, सदाशिव, पुणे २.

वक्तरीर आणि मनपसंत काम
 करून देणारे

मोहन वॉच कंपनी

रेग्युलेशन मोफत

कॉमनवेलथ बिल्डिंगसमोर लक्ष्मी रोड, पुणे २.

DECCAN BOOK STALL

Booksellers, Publishers & Subscription Agents
 Fergusson College Road, Poona No. 4

- (1) We stock and supply Educational books, General books & Library books.
- (2) We supply Government of Bombay and Government of India publications.
- (3) We receive Subscriptions to Indian and Foreign periodicals.
- (4) We procure any book published anywhere and supply it at publisher's price.